

**«ՄԻԳՐԱՆՏԱԿԱՆ» ԹԵՄԱՆ ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂ ՖԱՔԻՐ
ԲԱՅՔՈՒՐԹԻ «ԴՈՒՅՍՔՈՒՐԳՅԱՆ ԵՌԱԳՐՈՒԹՅԱՆ»
ՄԵՋ**

Բանալի բառեր՝ միգրանտական գրականություն, գասթարբայթերներ, ռեալիզմ, սոցիալական խնդիրներ, Գերմանիայի թուրքական համայնք

XX դարի թուրքական արձակի կարևորագույն ներկայացուցիչներից է Ֆաքիր Բայքուրթը (1929-1999), ով 1979 թ. հաստատվելով Գերմանիայում իրեն հատուկ մանրամասնությամբ ու ճշգրտությամբ սկսեց նկարագրել գերմանաբնակ թուրքերի կյանքն ու առօրյա հոգսերը: Միգրանտական թեմատիկային են նվիրված գրողի մի շարք ստեղծագործություններ, որոնց շարքում առանցքային դեր ունի «Կես հաց», «Մեծ Հռենոս», «Բարձր վառարաններ» վեպերը ներառող «Դույսբուրգյան եռագրությունը»¹: Եռագրության երեք հատորներից յուրաքանչյուրը ներկայացնում է Դույսբուրգում բնակվող մի իրական թուրքական ընտանիքի կյանք: Ընդ որում, ամեն վեպի սյուժեի զարգացման համատեքստում անդրադարձ է կատարվում մյուս երկու վեպերի գրքի հերոսների ճակատագրին: Հեղինակը ստեղծում է վառ, ինքնատիպ կերպարներ՝ երբեմն գրոտեսկի հասցնելով նրանց այս կամ այն հատկանիշները թուրք միգրանտների որոշակի շերտ առավել բազմակողմ և հստակ ներկայացնելու համար: Որքան տարբեր են մարդիկ ու ճակատագրերը, այդքան էլ տարբեր, բայց միևնույն ժամանակ և նման են նրանց առջև ծառայող խնդիրները, կենցաղային ու ոչ կենցաղային հոգսերը:

¹ Մելքոնյան Ռ., «Գասթարբայթերների» թեմատիկական թուրք գրող Ֆաքիր Բայքուրթի ստեղծագործություններում, Արևելագիտության հարցեր, N6, 2006, 258-261:

Ֆ. Բայքուրթը քննության է առնում միգրանտական մեծ ու փոքր խնդիրների լայն սպեկտր, անդրադառնում նաև գերմանա-թուրքական առնչությունների հարցին, վեր հանում երկու հասարակությունների միջև առկա տարբերություններն ու դրանք հաղթահարելու առաջարկներ ներկայացնում:

Վեպերում արծարծվող հիմնահարցերի շարքում առանցքային է կրթության խնդիրը, ինչը պատահական չէ: Ցայսօր էլ կրթության անբավարար մակարդակը, թուրք աշակերտներին այս ոլորտում ուղեկցող անհաջողությունները Գերմանիայի թուրքական համայնքի ամենակարևոր խնդիրներից են: Էլ ավելի սուր էր այս խնդիրը 1980-ականներին, երբ գերմանական դպրոցներ սկսեցին հաճախել Թուրքիայից ծնողների հետ տեղափոխված երեխաներ, ում ինտեգրումը հասակակիցների հետ բավական դժվար էր: Լինելով դպրոցների տեսուչ և անձամբ ծանոթ լինելով կրթական խնդիրներին՝ Ֆ. Բայքուրթը վարպետորեն ներկայացնում է թուրք աշակերտներին ու նրանց ծնողներին հուզող խնդիրները, գերմանական կրթական համակարգում նրանց սպասող դժվարություններն ու խութերը: Կրթության խնդրին անդրադարձ կա եռագրության բոլոր մասերում, իսկ «Մեծ Հռենոս» վեպում այն պյուժեի զարգացման հիմքն է: Գրքի գլխավոր հերոսների՝ Մարըքայա ընտանիքի հինգ երեխաներից մեկը՝ տասնչորսամյա Ադեմն է, ում հայրը՝ Մալիմը, տեղափոխում է Գերմանիա, որ հնարավորություն ունենա բարձրորակ կրթություն ստանալ: Սակայն նոր դպրոցում Ադեմին հետապնդում են անհաջողությունները՝ մի կողմից ուսուցչուհու կողմնակալ վերաբերմունքը, մյուս կողմից դասընկերների մի մասի արհամարհանքը: Նրա կողքին նստող աղջիկը՝ Մելանյան, նույնիսկ խնդրում է տեղափոխել իրեն ուրիշ տեղ, քանի որ Ադեմը հիմար է, սահմանափակ ու գարշահոտ²: Ավելին, նա տղային խորհուրդ է տալիս մազերը դեղին ներկել, որ գերմա-

² Baykurt F., Koca Ren, Istanbul, 2003, s. 41.

նացու նմանվի ու գնահատականներն էլ փոխվեն: Օտար երկրում միայնակ մնացած Ադեմի ամենամտերիմ ընկերն է դառնում Հռենոս գետը: Նա ժամանակ առ ժամանակ գնում է գետի մոտ ու պատմում իր դժբախտությունները: Ադեմի՝ գետին ուղղված երկար մենախոսությունների միջոցով ընթերցողը ծանոթանում է Գերմանիայի թուրքերի առօրյայի ուշագրավ մանրամասների: Վեպի պլոժեից պարզ է դառնում, որ ոչ միայն Ադեմը, այլև թուրք երեխաների մեծ մասը դպրոցում լուրջ խնդիրներ ունեն: Երեխաների ցածր առաջադիմության պատճառները ծնողները փնտրում են դպրոցում, իսկ ուսուցիչները տանը՝ ծնողների անտարբերության մեջ: Ինչպես իրավացիորեն ասում է «Բարձր վառարաններ» վեպի հերոս Օսման հոջան. «Երեխաների խնդիրները մի քիչ ծնողների անուշադրության, մի քիչ էլ համակարգի անկատարության արդյունքն են»³: Թուրք երեխաներն այնքան հետ են իրենց տարեկիցներից, որ դպրոցների տնօրենները նույնիսկ առաջարկում են նրանց համար առանձին դասարաններ բացել, որտեղ բոլոր առարկաները և, առաջին հերթին, գերմաներենը կդասավանդվեն հատուկ ծրագրերով: Խնդրի ծայրահեղ կարևորությունը ցույց տալու համար, Բայքուրթը հատուկ նշում է, որ «երթե 100 տարի առաջ Գերմանիան, Ռուրի ավազանը լցված էր լեռի միգրանտների երեխաներով, ապա այժմ էլ սև աչք-ունքով թուրք երեխաներով էլի... որոշ դպրոցներում միգրանտ երեխաների թիվը 30-40% է, իսկ Համբուրն, Մեյդերիչ, Բրուքհաուսեն, Մարքսլոհ դպրոցներում՝ 50-60 %»⁴: Եվ այս միտումը գնալով ավելի է խորանում ու «Մեծ Հռենոս» վեպում հերոսներից մեկը՝ քահանա Ռուդոլֆը, նկատում է. «Պարոն Սարըքայա, գերմանացի կանայք այլևս երեխաներ չեն ունենում: Դուք, թուրքերդ, մի քանի հարևանով հավաքվեք, մի քիչ ջանք թափեք, արագ մեկ-երկուսը ունեցեք: Ձեր

³ Baykurt F., Yüksek Fırınlar, İstanbul, 2002, s. 44.

⁴ Նույն տեղում, էջ 43:

ծնելիության մակարդակը մեր Դույսբուրգում, փառք Աստծո, շատ բարձր է»⁵:

Կրթության հետ անմիջականորեն կապված է գերմաներեն սովորելու, իմանալու, խոսելու հարցը: Դպրոցահասակ թուրք երեխաները, տանից բացի, թուրքերենն օգտագործում են միայն կրոնի ու լեզվի դասերին, իսկ բակում ու դպրոցում գերմաներենով են հաղորդակցվում: Արդյունքում թուրքերենը կամաց-կամաց հետին պլան է մղվում, ինչը անխուսափելիորեն հանգեցնում է թուրքական մշակույթի նկատմամբ անտարբերության և նույնիսկ արհամարհանքի: «Բարձր վառարաններ» վեպի հերոսներից տասնհինգամյա Ալին, ով գերագանց տիրապետում է գերմաներենին և, հետևաբար, սերտորեն առնչվում գերմանական մշակույթի հետ, այլևս չի ցանկանում թուրքերեն սովորել, թուրքերի հետ շփվել⁶: Ուշագրավ է նաև, որ երեխաները հաճախ դառնում են ծնողների ու գերմանացիների միջև թարգմանիչներ: Օրինակ, «Մեծ Հռենոս» վեպում ծնողական ժողովում բարձր դասարաններում սովորող թուրք աշակերտները զուգահեռ թարգմանում են տնօրենի ասածներն իրենց ծնողների համար, ովքեր Գերմանիա տեղափոխվելուց տասը-քսան տարի հետո էլ գրեթե չեն տիրապետում լեզվին և սովորելու ցանկություն էլ չունեն: «Բարձր վառարաններ» գրքի հերոս Իբրահիմ Մութլուն ասում է. «Տարիներն անցան-գնացին, գերմաներեն նորմալ չսովորեցի: Մի քիչ հասկանում եմ, դրա կեսի չափ էլ խոսում»⁷:

Լեզվի հետ մեկտեղ թուրք միգրանտները չեն ուզում ընդունել կյանքի ամենատարբեր ոլորտներում ընդունված գերմանական հասարակական նորմերը, փորձում են շարունակել ապրել իրենց նորմերով: Դարերով ձևավորված կարծրա-

⁵ Baykurt F., Koca Ren..., s. 34.

⁶ Baykurt F., Yüksek firmnar..., s. 200.

⁷ Նույն տեղում, էջ 31:

տիպերի ճիրաններում ապրող կերպարները բավական շատ են հանդիպում Ֆ. Բայբուրթի ստեղծագործություններում: Նման մարդու մարմնացում է «Բարձր վառարաններ» գրքի հերոս Իբրահիմ Մութլուն: Հազարավոր թուրքերի նման նա էլ Գերմանիայում չարքաշ աշխատանքով է զբաղվում. «Մենք մեռնում ենք կրակի առաջ: 1800 աստիճանում է հալում երկաթը: Հալեցնելուց մենք էլ ենք հալվում... Սրանից առաջ նույն ֆիրմայում երեք տարի մուրճ էի խփում... Դիմանալու չէր: Քանի որ մարզիկ էի, հսկա, աշխատանքի վերցրին: Շատ շնորհակալ եմ, բայց մեռնելու էի: Մեր բաժնի վարիչ պարոն Բրյուլին աղաչեցի-պաղատեցի: Լավ,- ասաց,- կփոխենք, պարոն Մութլու: Դարբնությունից հանեց, այս անգամ էլ կրակի առջև կանգնեցրեց: Հին գործը վատն էր, նորն էլ՝ հազար անգամ ավելի վատն է: Տաք վառարանի առջև մի օր գլուրջիանալու եմ, թոչեմ-գնամ»⁸: Վեպի ամենասկզբում Իբրահիմի կինը՝ Էլիֆը, տղա երեխա է ունենում: Անսահման երջանկության զգացումով լցված Իբրահիմը նույնիսկ ուզում է նրան ծաղիկներ նվիրել, ինչը, անշուշտ, տղամարդուն հարիր բան չի համարվում թուրքական գյուղում: Բայց հանկարծակի նրա սրտում կասկած է հայտնվում, որ երեխան իրենից չի: Իբրահիմը սկսում է հաշվարկել բեղմնավորման օրն ու հասկանում, որ երեխան ծնվել է բեղմնավորման օրվանից ոչ թե 9 ամիս 10 օր հետո, ինչպես պարտադրում է իրենց գյուղում ընդունված ավանդույթը, այլ ավելի շուտ: Ընդ որում, նա մոռանում է հաշվարկել 31 օր ունեցող ամիսները, չի ուզում հավատալ, որ բնության օրենքները չեն ենթարկվում թուրքական ավանդույթներին, այլ առանց երկար-բարակ մտածելու որոշում է սպանել դեռ ծննդատանը գտնվող կնոջը: Բժիշկների միջամտությամբ սպանության փորձը ձախողվում է: Իբրահիմը, բժշկի խորհրդին հետևելով, համաձայնում է ԴՆԹ հետազոտություն անցկացնել: Երբ ԴՆԹ թեստի արդյունքում

⁸ Նույն տեղում, էջ17:

պարզ է դառնում, որ կինը նրան չի խաբել, նա չի կարողանում ընդունել իր սխալը, ներողություն խնդրել, այլ նախընտրում է արհամարհել կնոջը:

Գասթաբարայթերի ավանդական կերպարից տրամագծորեն տարբերվող, ինքնատիպ հերոս է «Մեծ Հռենոս» վեպի գործող անձնացից Քենանը: Ի տարբերություն օր ու գիշեր գերմանական ֆաբրիկաներում աշխատող իր հայրենակիցների՝ նա գտել է արագ և հեշտ հարստանալու բանաձևը՝ հարուստ գերմանացիների համար թուրք աղջիկներ է գտնում: Փողի մոլուցքով տարված նա մարմնավաճառության է դրդում նույնիսկ իր սիրած աղջկան՝ Գյուլին, երբեմն-երբեմն արթնացող խղճի ձայնն էլ հեշտությամբ լռեցնում, քանի որ ինչքան էլ անարդար թվա, «կավատների արքա» Քենանը առավոտից երեկո չարքաշ աշխատանք անող գասթաբարայթերներից անհամեմատ ավելի հարուստ է:

Այս համատեքստում հարկ է նկատել նաև, որ Գերմանիայում հաստատված թուրք տղամարդկանց համար սովորական երևույթ է դառնում գերմանուհի սիրուհի ունենալը: Շատերը նույնիսկ նոր ընտանիք են կազմում, երեխաներ ունենում, հաճախ մոռանում հայրենիքում մնացած կնոջն ու երեխաներին, իսկ լավագույն դեպքում երկու ընտանիք պահում: Այս թեմային անդրադառնալով՝ Բայքուրթը ստեղծում է գավեշտի հասնող պատկերներ: Օրինակ, «Բարձր վառարաններ» վեպի հերոսուհի Քամեթն ու նրա ամուսնու սիրուհին նույն ծննդատանը, մի քանի ժամվա տարբերությամբ երեխա են ունենում: Որքան էլ ցավոտ լինի այս փաստը Քամեթի համար, բայց նա չի կարող ամուսնուց հրաժարվել, պայքարել նրա որոշումների և արարքների դեմ: Գերմանիայում հաստատվելուց տարիներ անց նույնիսկ թուրք կանանց ու աղջիկների մեծ մասը ստիպված է լինում մնալ տանը փակված, դպրոց չգնալ, ամուսնանալ հոր կամ եղբոր ընտրած տղամարդու հետ, այսինքն՝ դիմանալ իրավունքների ոտնահարմանը, ապրել ուրիշի թելադրանքով, իսկ հաճախ նույնիսկ

ենթարկվել ֆիզիկական բռնությունների: Թուրքական ընտանիքների համար այս շատ արդիական հարցը դառնում է «Բարձր վառարաններ» վեպի հիմնական թեման: Վեպի հերոսուհին՝ Էլիֆ Մութլուն, մարմնավորում է չարքաշ կյանքով ապրող ավանդական թուրք կնոջ կերպարը: Էլիֆը Գերմանիա գալու երազանքով տարված հազարավոր հասարակ գյուղացի աղջիկներից է եղել, ում բախտը «ժպտացել է». նա ամուսնացել է «գերմանացի» թուրքի հետ: Ամուսնությունից առաջ իրենց գյուղից բացի ոչինչ չտեսած Էլիֆը Գերմանիայում շարունակում է ապրել ավանդական «ամուսին է, ճիշտ է» կարգախոսով, լուռ դիմանում տեղի-անտեղի ծեծին: Նույնիսկ երբ ծննդաբերությունից ժամեր անց ամուսինը հարձակվում է նրա վրա և փորձում խեղդել, Էլիֆն ամեն կերպ արդարացնում է նրան, հրաժարվում ոստիկանությանը ցուցմունք տալ: Հարյուրավոր կանանց նման նա էլ երբեք չի մտածում բաժանվելու կամ գոնե սեփական իրավունքները ինչ-որ կերպ պաշտպանելու մասին: Էլիֆի համբերության բաժակը լցվում է միայն, երբ ամուսինը բացարձակապես անհիմն սկսում է կասկածել իրեն դավաճանության մեջ: Չկարողանալով կուլ տալ վիրավորանքը՝ նա դանակով մի քանի տեղից վիրավորում է ամուսնուն, սակայն հետագայում շարունակում ապրել նրա հետ և դիմանալ ամուսնու բռնություններին: Ներկայացնելով շատ թուրք ընտանիքների համար դասական դարձած այս մոդելը՝ հեղինակը հակադրում է սրան ակտիվ, էմանսիպացված կնոջ պատկերը, որը մարմնավորում է Սաբահաթ Դոդան-Մոնշը: Անհաջող ամուսնությունից հետո որդու հետ Գերմանիա տեղափոխված Սաբահաթը գերմարդկային աշխատասիրության շնորհիվ կարողանում է սովորել գերմաներեն, աշխատանք գտնում, ապա, արհամարհելով հայրենակիցների կարծիքը, ամուսնանում գերմանացի Փեթերի հետ և իսկական եվրոպացու կյանք վարում: Նրա բանիմացությունը, ճշտապահությունն ու ինքնուրույնությունը նույնիսկ կանանց մշտապես արհամարհող թուրք

տղամարդկանց ստիպում են հարգանքով վերաբերվել նրան: «Մեծ Հռենոս» վեպում Ֆ. Բայքուրթը ևս անդրադառնում է կանանց խնդրին՝ ներկայացնելով մարմնավաճառ Գյուլի կերպարը: Գյուլի ամուսինը սովորական գասթարբայթեր չէ, գիտնական է: Թուրքիայից Գերմանիա է եկել տեղի համալսարաններից մեկում ատենախոսություն գրելու համար: Գիտությամբ տարված ամուսինը բացարձակապես չի մտածում իր ընտանիքն ապահովելու մասին և ողջ հոգսը մնում է Գյուլի ուսերին: Տարիներ շարունակ մատուցողուհու գրոշներով բավարարվող կնոջ կյանքը լիովին փոխվում է, երբ նա հանդիպում է դույսբուրգյան կավատների «արքա» Քենանին և նրա հովանավորությամբ սկսում մարմնավաճառությամբ զբաղվել: Շատ փող վաստակելու այս «հեշտ» միջոցն որքան էլ տհաճ լինի աղջկան, որքան էլ նա վախենա հայրենիքում մնացած բարեկամների կարծիքից, միևնույն է, հետ կանգնելու, նորից աղքատության ճիրաններում հայտնվելու համարձակություն չունի:

Ընտանեկան խնդիրների շրջանակում կարևորագույն դեր ունի խառնամուսնությունների հարցը, որ 1980-ականներին թուրք միգրանտների համար բավական արդիական էր: Խառնամուսնությունների յուրօրինակ վիճակագրություն կարելի է համարել այն, որ «Բարձր վառարաններ» վեպում ծննդատան փոքրիկ հիվանդասենյակում պառկած չորս կանանցից մեկը թուրքի հետ ամուսնացած գերմանուհի է, մեկը՝ գերմանացու հետ ամուսնացած թուրք, երկուսը զուտ թուրքական ընտանիքներից են: Ստացվում է, որ Գերմանիայում ծնվող երեխաների մոտ կեսը միգրանտական ծագում ունի: Խառնամուսնությունների անխուսափելիության մասին է վկայում նաև «Կես հաց» վեպում ներկայացվող Աջար ընտանիքի պատմությունը: Ամուսնու մահից հետո երկու աղջիկների և որդու հետ Գերմանիայում բնակվող տիկին Քեզիքը թեև գոհ է, որ մեծ աղջիկը թուրքի հետ է ամուսնացել, սակայն պատրաստակամորեն ընդունում է նաև որդու գերմանուհի կնոջն

ու կրտսեր աղջկա գերմանացի ընկերոջը: Սրա հետ մեկտեղ վեպի ընթացքից պարզ է դառնում, որ իրերի նման դրվածքն ոչ թուրքական համայնքի, ոչ էլ գերմանական մեծամասնության կողմից հիմնականում չի ողջունվում:

Գերմանաթուրքական առնչություններն իրենց ամենատարրական արտահայտումներով և դրանց հետ կապված վերլուծությունները ևս բավական շատ են Դույսբուրգյան եռագրության մեջ: Ինտեգրացիա տերմինը, որ դեռ մասսայականություն չէր վայելում, վեպերում քիչ է հանդիպում և հիմնականում գործածվում է հումորային համատեքստում: Օրինակ, «Կես հաց» վեպում Աջարների ընտանիքին հյուր եկած նպարավաճառ Յաքուբը իր հետ մի շիշ գինի է բերում: Տանտիրուհին ասում է. «Լրիվ գերմանացի ես դարձել: Նվերներով ես գալիս»: Յաքուբի՝ «20 տարի է այստեղի գաբեջուրն եմ իմում, վաղուց ինտեգրվել եմ», պատասխանը ներկաների ծիծաղն է առաջացնում⁹: Եթե թուրքերը ծիծաղում են ինտեգրման անհրաժեշտության վրա, ապա գերմանացիների մի մասը թուրքերի հետ շփման հնարավորություն նույնիսկ չի ուզում դիտարկել: Միսլ կլինի սակայն պնդել, որ թուրք-գերմանական շփումներն առհասարակ բացակայում են: Օրինակ, երեխաների մեծանալուց հետո մենակ մնացած տարեց գերմանուհիները (Բայքուրթը բազմիցս ստեղծում է նման կերպարներ՝ հակադրելով թուրքական մեծ ավանդական ընտանիքը գերմանական նուկլեար ընտանիքներին ու որոշակի տարիքից հետո ծնողների հետ շատ սահմանափակ շփվելու սովորությանը) մտերմանում են իրենց թուրք վարձակալների հետ, սկսում ապրել նրանց խնդիրներով ու առօրյայով, երեխաներին գերմաներեն սովորեցնել:

Բայքուրթը չի բացառում նաև գերմանացու և թուրքի մտերմությունն ու բարեկամությունը: «Մեծ Հռենոս» վեպում գլխավոր հերոսներից Սալիմ Սարըքայայի ամենավստահելի

⁹ Baykurt F., Yarım ekmek, Istanbul, 2002, s. 59.

ընկերը գերմանացի Ախիմն է: Սալիմը խորհուրդ է հարցնում նրանից տղայի ուսման մասին. «Ինձ խորհուրդ տուր: Ինչ ուզում է լինի, գերմանացի ես, ինձնից խելոք ես, մի բան ասա, իմ սիրելի ընկեր»¹⁰: Ախիմը պատասխանում է. «Հինգ երեխան շատ է, Սալիմ: Երեխան մեծ պատասխանատվություն է... Լսիր, ինչ եմ ասում: Երկու երեխա ունեցար, մեքենա չես կարող գնել, երեքը՝ արձակուրդ չես կարողանա գնալ, չորսը՝ կյանքի համը չես կարողանա հասկանալ: Այժմ նույնիսկ քիչ երեխան մեծ խնդիր է: Ճիշտն ասած, այժմ ամուսնանալ էլ պետք չէ: Ամուսնանալուց հետո գոնե պետք է խելք ունենալ, երեխա չծնել»: Սալիմը հակադարձում է. «Բայց մենք այդպիսին ենք, Ախիմ: Ամուսնանում ենք, ամուսնանալուց հետո երեխա ենք ունենում: Չեզ, եվրոպացիներիդ նման չենք համբուրվում կանգառներում, կայարաններում: Առանց ամուսնանալու, առանց աղոթքի կնոջ երեսը չենք բացում, մի բարձի գլուխ չենք դնում: Կարծում ես, դա՞ է պատճառը, որ հետ ենք մնացել, Ախիմ»¹¹: Աշխարհայացքների նման տարբերությունը սակայն չի խանգարում Սալիմի և Ախիմի ընկերությանը, որով Բայքուրթը փորձում է ցույց տալ, որ չնայած տարբեր մտածելակերպերին ու արժեհամակարգերին՝ երկու հասարակությունների միջև երկխոսությունը հնարավոր է: Նմանատիպ առօրեական օրինակներով է հեղինակն անդրադառնում նաև երկու հասարակությունների միջև եղած անհամատեղելի հակասություններին: «Կես հաց» վեպում տիկին Բեզիքը դստերն ասում է. «Գիրանալը վնաս չէ, օգուտ է: Մի գրամ միսը 1000 թերություն է ծածկում»¹², մինչդեռ նրա գերմանուհի հարսը գտնում է, որ Գերմանիայում մոդայիկ նիհարությունն ավելի գեղեցիկ է:

Ֆ. Բայքուրթը նաև անդրադառնում է հայրենիք վերադարձի խնդրին: «Բարձր վառարաններ» վեպում Իբրահիմ Մութ-

¹⁰ Baykurt F., Koca Ren..., s. 96.

¹¹ Baykurt F., Koca Ren..., s. 97.

¹² Baykurt F., Yarım ekmek..., s. 99.

լուն աղջկան այսպես է նկարագրում Թուրքիան. «Այնտեղ շատ գեղեցիկ է: Երկինքը պարզ, ջրերը մաքուր...»¹³: Մեկ այլ առիթով էլ ասում է. «Այս, իմ սիրելի Թուրքիա, դրախտ ես»¹⁴: Սակայն դրախտավայր վերադարձողների թիվն աննշան է: Թեև Գերմանիայում մնալու պատճառները առաջին հերթին տնտեսական են, բայց երկրում տիրող քաղաքական դրուսյունը, որին Ֆ. Բայքուրթը չէր կարող չանդրադառնալ, պակաս կարևոր չէ: «Մեծ Հռենոս» վեպի հերոսներից մեկը՝ Մարրքայա ընտանիքի ավագ որդի Ադնանը, ցուցարար լինելու մեղադրանքով բանտարկված է և հնարավոր է նույնիսկ մահապատժի ենթարկվի: Թուրքիայում տիրող դրությունն ու եղբոր դառը ճակատագիրը Հռենոսին պատմելիս, Ադեմն ասում է. «Այնտեղ չգնաս, Մեծ Հռենոս: Այնտեղի դարդը քեզ համար շատ է: Այնտեղ Քրզըլըրմաք կա: Թող նա դիմանա այդ ցավին»¹⁵:

Այսպիսով, թուրք գրող Ֆաքիր Բայքուրթի ստեղծագործական կյանքում իր ուրույն տեղն ունի «միգրանտական» թեմատիկան: Տարիներ շարունակ Գերմանիայում ապրելով՝ Ֆ. Բայքուրթն առաջ է քաշել գերմանաբնակ թուրքերի առջև ծառայած հիմնական հարցերը, նրանց անհանգստացնող խնդիրները:

«МИГРАНТСКАЯ» ТЕМАТИКА В «ДУЙСБУРГСКОЙ ТРИЛОГИИ» ТУРЕЦКОГО ПИСАТЕЛЯ ФАКИРА БАЙКУРТА

Наира Погосян

(резюме)

Факир Байкурт - один из важнейших представителей турецкой прозы XX века. Литературные критики даже

¹³ Նույն տեղում, էջ 9:

¹⁴ Baykurt F., Yüksek fırınlar..., s. 238.

¹⁵ Baykurt F., Koca Ren..., s. 11.

называли его «надеждой национальной литературы». В его произведениях отражен весь спектр социальных, политических и экономических проблем простых турецких крестьян и горожан середины XX века. «Мигрантская тематика» имеет особое место в творчестве писателя, так как он вынужден был много лет прожить в Германии. В «Дуйсбургской трилогии» автор реалистично описывает жизнь турецких мигрантов в Германии, представляет их ежедневные проблемы и заботы, обращается также к проблеме противоречия менталитетов и сложности интеграции в новое общество.

THE «MIGRANT» THEME IN THE «DUISBURG TRILOGY» OF THE TURKISH WRITER FAKIR BAYKURT

Naira Poghosyan
(summary)

Fakir Baykurt is one of the most important representatives of XX century the Turkish prose. Literary critics of the mid XX century even called him « the hope of the national literature». Social, political and economical problems of the simple Turkish peasants and townsmen of the 1950-60s are the main themes the author refers to. The «migrant» theme has a special place in Baykurt's works as for his political views Fakir Baykurt had to live in Germany for many years. In the «Duisburg trilogy» the writer describes life of the Turkish guest-workers in Germany, represents their casual problems and concerns, home-sickness, as well as raises the problem of contradiction of cultures and hardness of integration in the new society.